

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 24. novembra 1869. ☞

Gospodarske stvari.

Načrt nove deželne gozdarske šole v Šneperku.

1. oktobra t. l. se je začela v Šneperku nova deželna gozdarska šola, ki se je po sklepu slavnega deželnega zbora kranjskega osnovala.

Ona ima namen mladenče ne le teoretično v gozdarstvu podučevati, temuč tudi djansko (praktično) jih tako uriti, da bodo pripravni za samostojno gospodarstvo manjših, zlasti kmetijskih in občinskih gozdov. Ker bi utegnila zanimati občinstvo naprava tej učilnice, podamo tu glavne črtice tej osnovi.

I. Svitli knez G. Schönburg-Waldenburg je pripustil deželnemu odboru za učilnico in za stanovanja učencev na svoji grajščini Šneperski na Notranjskem hišo prec pri gozdarskem uradu. Kot šolski gozd bode streglo šnepersko lesovje, ki spada k gozdom šneperske grajščine. Za odrejo rastlin se bodo napravile v šolskem gozdu in blizo šolske hiše posetve in drevesnice.

Gozdarska šola je zdaj pod vodstvom gospod J. V. Bodenstein-ovim, višim logarjem kneza Schönburga, ki je tudi prvi učitelj tej šoli, njega podpira v nauku gospod J. Furlan kot podučitelj. Više vodstvo oskrbuje deželni odbor kranjski, kateri tudi sposobnim 8 mladenčem podeljuje štipendije. — Sprejeti v šolo se morajo le oni mladenči, ki so najmanje že 15 let stari, trdnega zdravja, močni in lepega obnašanja, in ki se morejo izkazati z dobrimi spričali saj dovršenih ljudskih šol. — Ako deželni odbor spozna za potrebno, imajo se mladenči za sprejem v gozdarsko šolo poprej predskušnji podvreči.

II. Gozdarska šola traja dve leti, toraj se jemljó va-njo novi učenci le po preteku tega časa. — Dveletni šolski tečaj je razdeljen v 4 poletja, to je, v dve zimski (od 1. oktobra do 15. marca) in v dve poletenski (od 15. marca do konca avgusta).

Nauki gozdarske šole v Šneperku so sledeči:

- a) gozdarsko računstvo in prvi poduk v zemljerstvu;
- b) gozdarsko rastlinoznanstvo gozdnega drevja in grmovja kranjske dežele;
- c) znanstvo najimenitnejih gozdu škodljivih in koristnih živali, in naravoslovje lovskih živali;
- d) lesoreja;
- e) raba gozda, to je nauk, kako se ima z gozdnim lesom ravnati;
- f) obris lovskega nauka, kako se ima divjačina gojiti in rabiti;
- g) varstvo gozda zoper škodo po ljudéh in po podnebnih neizgodah;
- h) vaje v risanju;
- i) vaje v spisih.

Konec vsacega poletja se ima vsak gojenec iz predlaganih predmetov izprašati ter zadobi poleg vspeha spraševanja šolsko spričalo. — Kdor polletno skušnjo iz večine predmetov ne naredi dobro, zgubi štipendijo. Šolske zapisne bukvice ima vsak učenec pri polletnem spraševanju pokazati.

III. Slavni deželni zbor je ustanovil za to šolo 8 štipendij, ki se plačujejo za stanovanje, kurjavo, svečavo, za podučevanje in za živež 8 ubožnih učencev. — Mladenči, ki se jemljejo za plačilo v to šolo, imajo za stanovanje in živež primerno odškodnino in vsacega pol leta 15 gold. šolnine plačevati. — Vsakemu deželanu je dopuščeno, da more eno ali več štipendij za učence te šole založiti. — Cela ustanova ali štipendija znaša 200 goldinarjev, pol ustanove 100 gold. in četrť ustanove 50 gold. na leto. Tako ustanovo pa je treba najmanj za 4 leta zagotoviti. Založniki cele štipendije, ali njene polovice ali nje četrťega dela imajo pravico, enega učenca za sprejem v to šolo nasvetovati.

IV. Vsak učenec se ima po svojem prihodu predpisano priprosto obleko za nedelje in delavne dni oskrbeti, namreč: eno delavno suktnjo za vsak dan, in suktnjo, hlače in čepico z zelenim obrobkom za nedelje in praznike. Tudi ima vsak odgojenec seboj prinesiti: 3 spodnje hlače, 3 zavratnice, 4 srajce (robače), 4 pare nogovic, 3 robce (žepne rute), 3 brisalnice (brisače), 2 para škorenj iz juhtnine (1 par mora biti čez kolena), in 1 par škorenj iz teletine. Vsak gojenec si sme omisliti puško z njeno robno pripravo vred, lovski meč in lovsko torbo. Te reči pa shranujejo učitelji.

Stroške za bolne učence imajo njih stariši poplačati, in le z majhino boleznijo more učenec v šolski hiši na stanovanju ostati, sicer ga pa morajo ali stariši k sebi vzeti, ali pa morajo v bolnišnico priti.

Vsi učenci imajo ob nedeljah in zapovedanih praznikih pri božji službi biti in vsak se ima na tanko po prepisih hišnega reda ravnati, ter bi moral drugače to učilnico zapustiti.

Najpotrebnejši učni pripomočki, zbirke v poduk v gozdarskih vednostih, modeli in gozdarska orodja so se napravili na deželne stroške; vendar je želeti, da bi se le-ti učni pripomočki narastli in pomnožili po dobrovoljnih doneskih domoljubov. Deželni odbor prejema take darove s hvaležnostjo.

Nekaj o živinoreji.

Na posestvu, kjer je polja več od 2, 3 oralov, je živina potrebna. Na sebestvih do 2 oralov polja se dá z rokami vse delo opraviti.

Živina za delo pa so ali voli (tudi krave), ali pa konji.

Kaj je boljše imeti za delo, vole ali konje?

Konj je hitrejši memo vola, opravi tedaj prej svoje delo; pa njegova oprava je draži, kovač zasluži pri njem skoz leto tudi nekaj, in ko je konj čez 12 let star, je potem od leta do leta manj vreden; ko je pa prav star, ne velja nič. Pa tudi še druge nesreče ga lahko zadenejo: oslepi, dobí naduho ali sigo, ali si noge zlomi, ali kaj tacega, in vsa njegova cena, da-si včasih večja od dveh volov, je zgubljena.

Vol gré navadno bolj počasi, se prej upeha, vročina ga prej zmaga memo konja. Pa če ga kaka nesreča zadene, še zmiraj nekaj velja, in če je star, se dá upitati in mesarju drago prodati.

Za navadne kmetovalce, kateri blaga po cestah ne vozarijo, je vol gotovo boljši od konja; kdor se pa rad po cestah v mesta, ali v daljne kraje, ali na sprehod vozari, takemu konj bolj služi, da-si mu pride draži.

Hribovci, kateri svoja posestva z voli obdelujejo in kónj nimajo, so večidel premožniši od dolincev, ki konje imajo, če je tudi ravno vse drugo enako.

Mlade živine je treba dela učiti bodi konj ali vol, in ne le konji, ampak tudi voli se dajo navaditi hitre hoje, in so taki za obdelovanje polja in sploh za kmetijo popolnoma dobri. Umnega učenika potrebujejo, in jih potlej udariti ni treba, ampak glasna voznikova beseda zdá in je dosti.

Mali posestniki večidel nimajo svoje živine za delo, ampak si jo najemljejo. V nekterih krajih je morebiti to boljše, posebno kjer se gnoj lahko dobí, postavimo, pri mestih. Sicer pa je delavna živina pri hiši še posebno blagó, ki povikša premoženje gospodarjev.

Koliko delavne živine da je na posestvih potreba, to se more povedati, če se vé obširnost in pa lastnost posestva. Kjer je 20 oralov polja in 12—15 oralov travniščine, zemlja huda slinjevka, ondi sta dva močna konja in 2 para volov zadosti. Če je publica, sta 2 konja in 2 vola, ali pa sami štirje voli tudi zadosti.

Kar pa delo z rokami tiče, obdelujejo kmetiški ljudje svoje male kmetije s svojimi otroci, ali s svojo žlahto, ali pa imajo kacega hlapca, kako deklo, ali pa najemljejo delalce sosede za vračilo. Pri večih posestvih pa, pri grajščinah in drugod je veliko poslov in najemnikov, ki veliko iz rok vzamejo, in če posebno bogate letine ni, na zadnje malo ali pa nič dobička ne ostane; kar pridelajo, snedó, in komaj se davki pri tem vjamejo, posebno kjer se na tanko na vse ne gleda, in imajo včasih več poslov in delalcev, kakor jih je treba.

Letina. Rožičev krompir. Dzirconski panjovi. Podružnice kmetijske.

Iz Dolenskega.

Dbc. — Visoki Kum je dobil letos zgodaj belo suknjo. Navajen je sicer tega od nekdanj, al prezgodaj in predebela bila mu je letos; tolažil se je le s tem, da pri sedanji „allgemeine Wehrpflicht“ tudi sicer oproščeni vinski griči letos ravno tako zgodaj belo halo nosijo. O prvem snegu je bilo drevje še vse zeleno. Jablane še s sadom letošnje srednje rodovitnosti sèm ter tjà obložene so pod nenavadno dvojno težo milo ječale ter marsiktere hčerke, ktere so se toliko let matere zvesto oklepale, so onemogle in na zemlji pokoj našle. Otresovali smo sicer drevje pridno, al malo je zdalo — le maloktero drevo je čisto nepoškodovano ostalo. Škoda je toliko večja, ker sega daleč v prihodnja leta pri splošni nemarnosti za sadúnosnike. Tudi v drugem oziru je bila nadloga velika, ker smo imeli še vse na polji, ter svinjam prvi dan ni bilo kaj dati. Al kaj, ko pride nesreča malokdaj sama! Prvi sneg

je gorki jug kmalu pospravil; nadjali smo se še veliko lepega vremena in robine*) spravljati se spet ni nikomur mudilo. Grozno smo se bili ukanili. Precej drugo sredo zapade sneg, debeleji ko prvi — sèm ter tjà gotovo do 2 čevlja visok — zdaj se nam je pa huda godila. Spod debelega snega smo morali sploh toliko korenstva izkopavati, da smo svinje saj preživili. Hvala Bogú, da tudi ta sneg je tako hitro zginil. Hiteli smo, kar se je dalo, ker vremenu nismo hoteli več upati; pa pri vsem tem nam je Martinov sneg še mnogo robine spet tretjič zakril. Dobro, da še pri nas hude zime ni bilo, kakor se od drugod sliši.

Letina je pri nas prav srednja. Krompir je po nižih krajih okolice še precej lep; črnega ni bilo preveč. Po viših krajih pa je bil sila droben, in še tisti je zginil tako, da ga že zdaj za seme nimajo. Kaj pa okrogli rdečkasti krompir barona Rožiča ali kaj gnjije?**) Mislim, da je po svetu že kaj znan. Pri nas smo ga dobili pred kakimi 6 leti. Govorica je šla pred njim, da ni kaj okusen za ljudi, ampak le bolj za svinje, da pa še ni nikoli gnjil. Kar prvo tiče, se mi je od začetka res nekoliko neokusen zdel; zdaj se je pa pri nas tako zboljšal, da ga človek prav lahko vživa. Gnjl pa res tudi pri nas do zdaj ni, saj jaz nisem čul.

„Veliko rojičev, veliko mrličev“ — se je letos do zadnje črke pri čbelah spolnilo. Pri nas je za čbelorejo prav ugoden kraj. Na ajdi gotovo nikjer tako dolgo ne berejo, ko pri nas. Že precej po kresu dobivajo hrane na zmesni***), potem na prašnji in zadnjič na strnišni ajdi. Letos so le na prvih dveh malo dobile, na zadnja nič. Dzirconske čbelne panjove pa že tudi tū dalje časa poznamo. Navadnih imam jaz čisto malo — le za spomin. Ljudém so zeló všeč, le predragi se jim zdijo. Tisti, ki so bili spomlad v Ljubljani naznanjeni po 1 gold., niso Dzirconski, — po tej ceni jih ne more nobeden delati, ampak so le naši navadni s premakljivimi satovnimi dilicami. So sicer enmalo zboljšani, pa za rabo so Dzirconski vse kaj drugega. Prav bi bilo, da bi se saj premožniši čbelarji teh poprijeli, sčasoma bi že tudi drugi izgled posnemali, ako bi se dobička enkrat prepričali in videli, kako ima človek čbele v rokah, ter jim pri vsaki nezgodi lože in zdatniši more pomagati, kakor pri naših navadnih panjovih.

Tudi Dzirconske sem jaz malo spremenil. Prvi Dzirconski panjovi, ktere sem jaz videl, so imeli 3 predalce; kedar so spodnjega nanesle, se jim je v drugem odprlo, in potem v tretjega. Al tretji je le malokdaj potreben, in meni se tudi dozdeva, da je za čbele pretežavno in prezamudno tako visoko nositi; zato sem jaz panj na vse strani malo razširil in le dva predalca napravil. Če bi bila oba polna, bi bilo medú kakih 45 funtov in s tem sem jaz vselej zadovoljen. Pa res tudi ne bi bilo treba; saj se jim brez vsega motenja poln sat vzame in s prazno dilico nadomesti.

Ker je ravno občni zbor kmetijske družbe naznanjen, naj še tega malo omenim. Prav je, da se bodo manjše podružnice po deželi naredile; zakaj to? vsak pameten lahko vé. Vendar, kolikor zlasti dolensko stran poznam, se mi ni vse prav primerno zdelo, kakor je bilo nasvetovano. Naj bi se vsak iz

*) To besedo rabijo pri nas ko skupno imé za repo, korenje, peso; je še kje to ime v navadi? Pis. (Mi smo jako veseli te besede, ker utegne to pomeniti kar kolektivna Hackfrucht. Vred.)

**) Na peščenem vrtu družbe kmetijske v Ljubljani ni gnjil. Vred.

***) Zmesi, kakoršna je tū v navadi, jaz nisem nikjer videl, ne vem, ali je kje drugej v navadi ali ne. Pri nas je poglavitni kmetiški živež. Seje se namreč o začetku rožnika ječmen in ajda vkup, žanje se okoli sv. Jerneja. Pis.